

СОЦІОЛОГІЧНА ОСВІТА

ВІКТОРІЯ СУКОВАТА,

кандидат філософських наук, доцент кафедри теорії культури і філософії науки Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна

Феміністська методологія як політика освіти: конструювання нових ґендерних ідентичностей в українській вищій школі

Abstract

The author suggests some ideas embodied in a series of lectures, such as “Woman and Culture: Gender Aspects”, “Feministic Conceptions in the Visual Arts and Cinema: Gender Analysis of Aesthetics”, “The Image of Love in the World Culture: Gender Analysis of the National Philosophies of Marriage and Sexuality”. The lectures (also known as gender courses) have been given to the students of V.N.Karazin Kharkiv National University during 1996–2006.

Проблема ідентичностей — одна із центральних у сучасній феміністській теорії — пов’язана із трансформацією стратегій вищої й середньої освіти в країнах колишнього Радянського Союзу. Система освіти є наріжним каменем у формуванні самосвідомості особистості поряд із мас-медіа, кінематографом, фольклором, офіційною пропагандою. Феміністська критика 1980–1990-х років порушила питання щодо цілковитого перегляду всієї системи традиційної освіти, з характерними для неї політиками ранньої “ґендеризації” на підставі сексичних стереотипів, широко легітимованих у навчальних і наукових текстах¹. На думку феміністських дослід-

¹ “Класичним” прикладом може слугувати малюнок із радянського букваря із відповідним підписом: “Мама мила раму (або Машу)”, а в цей час “Тато читав газету”, що впроваджує в дитячу свідомість сексистські уявлення про поділ “праці” в сім’ї.

ниць¹, на патріархатній школі лежить відповідальність за поширення ідей стосовно творчої обмеженості жінок, формування у них комплексів “професійної неспроможності” та “побоювання успіху”, а також за соціальну депривацію у студенток. Саме в школі відбувається інституціоналізація інстинкту “відтворення” у жінки через експлуатацію політично заангажованих міфів про “материнство” як основу суспільного статусу жінки. Згодом це вможливорює культурну обструкцію жінок, які зробили свій вибір на користь професійної кар’єри, або тих, які з різних причин не мають дітей, як нібито “неповноцінних” або таких, що не виконали свій “обов’язок”².

Заслуга феміністських критиків полягає в тому, що, заговоривши про існування гендерного сепаратизму і сексуальних домагань у школі, дослідниці артикулювали явище, котре ще кілька років тому сприймалося як “просто життя”³.

Загальновідомо, що “радянська” школа, яка давала потужний інтелектуальний багаж знань, часто робила це за рахунок обмеження індивідуальності, виховання соціально “зручних” для влади і “слухняних” громадян, заміщення особистої відповідальності колективною⁴ і пріоритету елітарних цінностей. Пострадянська жінка багато в чому являє собою продукт “дисциплінарних заходів” вищої і середньої школи, що й досі зберігає у країнах СНД фаллоцентричну орієнтацію і незрідка використовує тоталітарні методи навчання. У традиційній школі принципи гендерної еквівалентності, розвитку жіночої суб’єктивності й ідентичності віднесені на периферію і не враховуються під час складання навчальних планів, методик і програм. За такої ситуації введення гендерних курсів у систему середньої та вищої освіти видається важливим кроком у професіоналізації студентів гуманітарних факультетів (істориків, психологів, філологів, соціологів), а також феноменом, здатним трансформувати політику тоталітарної освіти в напрямі її більшої толерантності. Мета гендерних курсів виходить за межі суто професійної підготовки. Смісл їх значно ширший: використовувати феміністську критику і деконструкцію стереотипів для формування нової особистості, яка комфортно й адекватно вписується в концепцію демократичного суспільства. Ця концепція вимагає відмови від орієнтації на “застиглу” ідентичність, безупинної переінтерпретації соціальних знаків, постійного вироблення нових практик, цінностей та альтернативних форм культурного

¹ Див., напр.: Teaching to Transgress. Education as a Practice of Freedom. — N.Y.; L., 1994.

² Ця ситуація в імпліцитній формі демонструє практику “одержавлення” жіночого тіла, коли суб’єкт позбавляється права на культурний вибір: “мати” або “не мати” дітей, оскільки від початку передбачається, що рівноцінної альтернативи “виробництву нащадків” для “істинної” жінки не існує. Так влада втручається у царину приватного, позбавляючи жінку власного простору і продовжуючи дискримінаційні політики давнини — від менструальних табу до заборони на аборти.

³ Див.: *Steinem G.* Outrageous Acts and Everyday Rebellions. — N.Y., 1983. — P. 149.

⁴ Традиції “колективної відповідальності” були сформовані ще в пореформений період принципом загальної залежності й активізовані у свідомості народу за доби сталінських репресій.

життя як утілення принципів толерантності й мультикультуризму в суспільстві, пріоритету особистого над державним, розширення прав расових, сексуальних, майнових, міграційних меншин¹. Таке уявлення про демократію координується з ідеєю Юлії Кристевої щодо космополітизму інтелігенції й особливого статусу інтелектуала в сучасному світі як “дисидента” стосовно будь-яких систем влади², а також із філософією феміністського суб’єкта Розі Брайдоті, котра вважає, що головними характеристиками сучасної філософської свідомості є інтердисциплінарність, постгуманізм, мобільність способу життя, поліглоїзм, відмова від стабільної ідентичності³. Можна стверджувати, що ці якості найбільшою мірою репрезентовані у філософії гендерних курсів; з цієї самої причини гендерні курси мають широкі можливості у формуванні нової, альтернативної ідентичності за ситуації постмодерну.

Звертаючись до шляхів реалізації демократичного потенціалу гендерних курсів, я пропоную низку ідей, практичні можливості яких апробовані в процесі читання гендерних курсів для студентів Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна у 1996–2000 роках⁴. З огляду на досвід можна стверджувати, що сам процес викладання гендерних курсів, ґрунтованих на концепціях Розі Брайдоті, Белл Гукс, Зіли Айзенстайн, Еріка Еріксона, Карен Горні, Еріха Фрома, а також феміністського психоаналізу і психотерапії, здатен трансформувати свідомість учнів у напрямі постмодерної ідентичності. Гендерна теорія, що апелює до досліджень багатьох дисциплін і розмаїття форм пізнання, повною мірою являє собою продукт постмодерністського інтердисциплінарного мислення.

Курс лекцій

“Жінка і культура: гендерний аспект”

Цей курс, підготовлений як вступний базовий академічний курс з гендерної проблематики для студентів вищих навчальних закладів I–III років навчання, має на меті ознайомити студентів із основними поняттями та категоріями гендерної теорії, методами дослідження і різними її аспектами (філософія гендеру, соціологія, політологія тощо). До завдань курсу належить також вироблення навичок гендерного аналізу культури, розуміння “гендероорієнтаційної” функції мови і традиційної системи виховання й

¹ Див.: West C. *The American Evasion of Philosophy: a Genealogy of Pragmatism.* — Madison, 1989; *Kymlinska W. Multicultural Citizenship.* — Oxford, 1998.

² *Kristeva J. Strangers to Ourselves.* — N. Y., 1991; *The Kristeva Reader.* — N.Y., 1986.

³ *Braidotty R. Nomadic Subjects: Embodiment and Sexual Difference in Contemporary Feminist Theory.* — N.Y., 1994.

⁴ Крім того, упродовж трьох років студентам ХНУ на базі кафедри теорії культури та філософії науки автор цієї статті читала такі курси: “Вступ у гендерні дослідження”, “Національні образи кохання у світовій культурі: гендерний аналіз”, “Феміністська етика”.

соціалізації, а також ознайомлення студентів з історією формування гендерної теорії, розвитком жіночого громадського руху, ідей і напрямів феміністської думки.

Курс розрахований на студентів будь-яких спеціальностей, оскільки є максимально комплексним і загальноосвітнім як одна із головних дисциплін філософсько-культурологічного циклу. Останньою обставиною зумовлено те, що викладання цього курсу видається доцільнішим на природничо-наукових факультетах з метою введення студентів технічних спеціальностей у гендерну тематику: і з інформативно-методологічною метою, і для вироблення більш демократичної гендерної свідомості, позбавлення гендерних стереотипів, виховання гендерної толерантності та, зокрема, актуалізації творчої енергії студенток як особистостей, котрі мають право на реалізацію власної суб'єктивності й усвідомлення цінності та неповторності всього потенціалу своєї індивідуальності.

Актуальність цього курсу зумовлена актуальністю гендерної й жіночої проблематики в сучасній культурі, необхідністю її розвитку за ситуації розбудови демократичного громадянського суспільства на засадах гендерної паритетності. Зважаючи на це і був уведений до системи вищої освіти навчальний предмет, що висвітлює ідеї гендерної егалітарності та принципи її досягнення. Особливістю читання лекцій із гендерної теорії й легітимацією їх як навчальної дисципліни на природничо-наукових факультетах є значний рівень “сцієнтистського консерватизму” адміністрації цих факультетів, викладачів і певної частини самих студентів і студенток стосовно специфіки так званих жіночих проблем у науці, яка, згідно із традиційними стереотипами, начебто безстатєва.

Деконструкція таких сексистських установок, які на несвідомому рівні підтримують міфи щодо творчої вторинності та неспроможності жінок, призначення їх на роль “виконавців”, “чесних і відданих службовців”, але жодною мірою не “лідерів”, “організаторів”, “відкривачів” у науці, є одним із виховних завдань пропонованого курсу. Новизна курсу визначається його інтердисциплінарністю, включенням комплексу культурологічного матеріалу в аспект гендерної проблематики, ознайомленням студентів із новітніми напрямками в сучасній гендерній теорії та їхнім впливом на розвиток демократичних трансформацій у суспільстві, “реабілітацією” категорії жіночого в науці та культурі.

Тема 1

Гендер і його основні виміри в культурі

Гендер як соціосимволічна конструкція статі. “Біологічна” і “культурна” стать. Крос-культурні дослідження гендеру: М.Мід, Б.Маліновський, В.Тернер, К.Леві-Стросс, Л.Леві-Брюль, В.Пропп. Трансгендер в архаїчних культурах: “культурна” зміна статі в шаманізмі та ініціаціях. Матріархатні культури: поклоніння Великій Матері.

Сексуальні ритуали в культурі, знаковий характер і відображення їх у наративних політиках. Гендерний символізм у міфах, казках, епосі.

Гендерна теорія у XX столітті, її основні складові: фемінність, маскулінність, андроцентризм, фало-логоцентризм, патріархат, гендерна асиметрія, гендерна дискримінація, доміантна і “периферійна” ролі, концепції гендерного егалітаризму.

Тема 2

Жіноче як культурна категорія та її соціополітичні значення

Крос-культурні дослідження кінця XIX – початку XX століття і структурна антропология К.Леві-Строса. Соціологічні й лінгвістичні концепції бінаризму (Б. де Куртене, Ф. де Сосюр, В.Виноградов, Н.Трубецька, С.Карцевський, Л.Єльмслев). Деструктивний характер бінарної опозитивності в культурному несвідомому. “Маргіналізація” категорії *жіночого*, її соціополітичні інтерпретації.

Категорія *жіночого* в концепціях московської й тартуської структурно-семіотичних шкіл (Ю.Лотман, В.Вяч.Іванов, В.Топоров, О.Фрейденберг, Т.Цивьян).

Міфологічні та лінгвоаналітичні інтерпретації статевого бінаризму (А.Греймас, Е.Бенвеніст, М.Еліаде, Л.Вітгенштайн).

Когнітивні засади статевого бінаризму і культурної комунікації. Ілокутивні акти й аналіз “повсякденності” (Дж.Фодор, А.Серль).

Нейрофізіологічні та системно-культурні теорії бінарної опозитивності та статусу *жіночого* (П.Маклін, Н.Хомський, Дж.Остін, Ч.Остгуд).

Тема 3

Жінка і влада

Постструктуралізм і теорія влади. Критика бінарної асиметрії та її політичних обґрунтувань у працях М.Фуко, Ж.Деріда, Ж.Дельоза, Ж.Лакана, Ю.Крістєвої. Екзистенціалістська концепція *іншого* та *жіночого іншого* (С. де Бовуар, Ю.Крістєва).

Р.Барт і критика знаку і значення. Епістемологічна криза і проєкт феміністської деконструкції влади: концепції суб’єктивності, жіночої сексуальності й тотальної влади мови.

Культура як метатекст. Дискурсивний характер культурно-символічних нарацій.

Категорія *жіночого* в ієрархії значень класичного структуралізму та її постструктуралістські деконструкції. Медіатори та медіації: у філософії давнини і нашого часу.

“Культура як політика” (Ф.Джеймсон) і “жіноче політичне несвідоме” (І.Жеребкіна). Жіноче як текст: концепції тексту і знака (Р.Барт, У.Еко, Ф.Ліотар).

Тема 4

Жінка і психоаналіз

Концепція свідомості та несвідомого в класичному фрейдизмі. Теорія сексуальності. Жіноча “заздрість до пеніса” і чоловічий “нарцисизм”. Незайманість і “страх кастрації”. Едипів комплекс і “втеча від насолоди”: між Еросом і Танатосом. Ієрархія *тілесного* і концепції сексуальної сублимації: З.Фрейд, Платон і християнство.

К.Юнг і архетипи несвідомого: тінь, Аніма та Анімус, *персона* й *особистість*. Психоаналіз андрогінності. К.Леонгард, Р.Асаджолі, Т.Адлер, А.Маслоу: багаторівневі теорії особистості, ціннісних значень і соціокультурних символізацій.

Ж.Лакан і постлаканивський психоаналіз. “Жіноча істерія” і культурна травма. Гендер як “маскарад ідентифікацій”.

Карен Горні про “маткову заздрість”: тілесна і символічна творчість. Конструювання жіночої істерії в культурі.

“Нова гуманістична психотерапія”: Е.Еріксон, К.Роджерс, Р.Асаджолі, В.Райх, Р.Періз.

Феміністські парадигми психотерапії: Дж.Мітчел, Н.Ходоров, Л.Ірігарей, Е.Сиксу, Ю.Крістева. Інтерпретації фемінності та “ліки від кохання”. Психоаналіз андрогінності.

Тема 5

Статевий символізм у міфологіях давнини та сучасності

Міфи творення: творці та створіння. Феміністські теорії міфологічного конструювання: гендер Деміурга і статус жінки в культурі, паралелі та кореляції. Жіночі персонажі та шлюбні пари як “творці Всесвіту” (П.Сенді). Концепції тіла як продукувального начала: вавилонська, давньоєгипетська, китайська, шумерська, індуїстська, давньогерманська, індійська міфології. Антична міфологія “хтонічного” і “класичного” періодів: еволюція *жіночого*.

Жіночі персонажі у Ведах і Брахмах: від поклоніння богиням до єдиного бога. Жіночий символізм у монотеїстичних культурах.

Концепція статі та культури у філософії античності: Платон, Аристотель, Плотін. Орфіки і платонічний містицизм. Політична заангажованість теорій “статевого символізму” і “шлюбного контракту”.

Тема 6

Статус жінки в античній культурі

Давня Греція, полісна система і принципи афінської демократії: жінка як “культурна відсутність”. Ієрархія цінностей і громадянських свобод у свідомості давньогрецького суспільства. Матрони, гетери, весталки.

Жінка в Давньому Римі, її політична, релігійна і громадянська активність. Особисте життя римлянок епохи імперії.

Давньогерманське суспільство: жінки-віщунки, шаманки і воїтельниці. Жіночі образи в кельтській і друїдській міфології. “Піснь про Нібелунгів”: жіночі богині та валькірії. Ісламська міфологія про героїчних жінок.

Образи жінок Старого Заповіту і гендерні відносини Іудеї.

Давньослов'янська міфологія, жіноча освіта і гендерні ролі в Київській Русі. “Слов'янська Русь” і “Великий Степ”: гендерно-етичний аспект взаємодій.

Тема 7

Жінка в релігійних парадигмах “західного мислення”

Монотеїзм і патріархат: влада Фалоса. Боротьба вітцівського і материнського права в символіці пізньої античності та раннього християнства. Гендерний аналіз апокрифів: статус жінки і його інтерпретації в “таємних євангеліях” ранніх християн. Інвективи проти “непорочної Марії” та її пізніша канонізація.

Фемінізм і феміністський психоаналіз християнства: Л.Ірігарей, Ю.Крістева, Р.Шоп.

Феміністські деконструкції іудаїзму: Е.Шуслер-Флоренца, Ю.Пласков, Р.Грос, А.Кантор).

Бінарний характер сприйняття *жіночого*: свята і грішна, дівчина і блудниця, їхня маскулінна зорієнтованість.

Соціо професійні ідентифікації *жіночого* у західноєвропейській культурі Середньовіччя та Відродження.

Європейська репродуктивна культура, еволюція контрацепції і “полювання на відьом”: відчуженість жіночого тіла й “одержавлення” дітнородження.

Тема 8

Права людини та еволюція особистого–індивідуального–суб’єктивного в культурі: гендерний аналіз

Розвиток уявлень про людину як особистість–суб’єкта–творця історії в еволюції культури. Опозиції живого/неживого, свого/чужого тощо в архаїці; концепції вільного/невільного, чоловічого/жіночого, людського/нелюдського в традиційних культурах; особисте–безособове–родове й індивідуальне в Новий час. “Колективне тіло” у середньовічних практиках і його гендерний статус.

Концепції прав людини і громадянина, мультикультуризм як підґрунтя демократичного суспільства. Сексизм, расизм та ейджизм як дискримінаційні політики тоталітарної свідомості. Деконструкція бінарій чоловічий/жіночий, білий/чорний, старший/молодший у філософіях другої половини ХХ століття. Права національних, сексуальних, релігійних, мовних, етнічних меншин, інвалідів, іммігрантів і біженців. Теорія “політкоректності”.

Суб’єктивність історії та гендерний статус нарацій. Екологічна свідомість. Права жінок в аспекті прав людини.

Тема 9

Жіночі дослідження в історії і “herstory” – “її історія”

Історія глобальна і “жіноча”: воєначальники, політики, вчені, мандрівники і роль “вічної дружини”. Міфологеми Одиссея і Пенелопи в конструюванні історичного розвитку. Історія як “лінійна” (християнська) і “циклічна” (сакральна) еволюція.

“Herstory” – “її історія” – жінки на історичній арені. Жіночі листи, мемуари, щоденники, романи і нове розуміння історії. Історія “війн” (боїв) і “концтаборів” (жертвувань) як “чоловіче” і “жіноче” бачення.

Жіночі автобіографії та жіночий історичний суб’єкт. “Herstory” – конструювання жіночої антропологічної ретроспективи.

Тема 10

Жіночі образи в літературі: гендерний аналіз

Жіночі образи у фольклорі й народному епосі: від “жінок-велетнів” до “сплячих царівен”. Два образи Баби-Яги: “жіноча влада” чи “зле начало”?

Християнізація любовної лірики, образ Прекрасної Дами в лицарському епосі.

Еротизм куртуазної літератури. Реабілітація чуттєвості за доби Відродження: антиклерикальна й антисексистська лінії “Декамерона” (Дж.Боккаччо).

Конструювання “гендерної провини” в літературі сентименталізму. “Бідна Ліза” (М.Карамзін) і топос “жертв кохання”.

Пристрасть, смерть і страждання в літературі романтизму: есхатологія кохання. *Жіночий інший* в образі об’єкта.

Критичний реалізм і “поезія нетрів”. Натуралізація чуттєвості в порнографічних романах. Концепції насолоди в гендерному аспекті.

Російський критичний реалізм і його християнсько-аскетичний характер: “служіння” як призначення жінки.

Тема 11

Феміністський літературний критицизм

Класичне літературознавство, академічна семіотика і структурний аналіз. Феміністський психоаналіз у літературі та моделі жіночої суб’єктивності.

Нове бачення літературної історії: розвиток жіночого роману. Поняття “жіночий лист” і “жіноче читання” (Р.Барт, Ю.Крістева, Дж.Батлер, К.Мілет). Концепції “жіночої мови” як перформансу. “Материнсько-дочірні відносини” під ярмом “чоловічої гомосексуальності” в літературі. Концепції чоловічої й жіночої літератури. Літературні політики репрезентації гендеру. Сучасна жіноча література.

Тема 12

Жінки в кіно: від об'єкта до суб'єкта

Теорії візуальних мистецтв у просторі гендеру, семіотики та психоаналізу. Тіло як знак. Тереза де Лауретіс і Лаура Малвей: стратегії жіночого бажання на телеекрані. Фемінність і візуальна насолода. Феміністська історія кіно: фалос + зброя = влада. Віктимізація *жіночого*: відчуження тіла.

Барбара Крід: відторгнення *жіночого*. Жах і Архаїчна Мати: маскулінний “страх кастрації” в кіно. Жінки-вампири і комплекс Електри. Фемінність і “погляд Медузи”: зваблення.

Жінки в рекламі й на телебаченні: привласнення плоті.

Жіночі практики самоактуалізації в мистецтві: конструювання суб'єкта.

Тема 13

Жінки і творчість: письменниці, журналістки, режисери, вчені

Концепції творчості та теорії жіночої вторинності. Гендерно зорієнтовані підходи до проблеми жіночої “творчої” неспроможності як реалізація “соціального замовлення” патріархату.

Образи жінок-творців у кіно і дилема патріархатного вибору: сім'я і/або влада? Плюральність жіночого творчого бачення.

Долі жінок-письменниць, художниць і вчених XIX століття.

Жінки-режисери, журналістки й політики у XX столітті. Специфіка жіночого кіно.

Статус і образи жінки в масовій культурі XX століття (У.Еко, Т.Адорно, В.Беньямін, Т.Модлескі).

Тема 14

Жінка і сім'я: “особисте щастя” у межах політики тотальності

Жіноче тіло в символіці національного і політичного. З.Айзенстайн: конструювання нації крізь призму гендеру, індивідуальне як продовження родового. “Особисте щастя” і практики насолоди у хронотопі тоталітарності і масового терору.

Уписування *жіночого* в концепції сім'ї як держави: суб'єктивне проти тотального. Опозиції шлюбу і пристрасті, сексу і смерті в релігійній філософії. Сім'я як суспільний інститут.

Концепції шлюбу і кохання в сучасній соціології: патріархатна, егалітарна і “змішана”. Нове уявлення про шлюб: Е.Фром “Мистецтво кохання”. Шлюб як відносини взаємозбагачення (Г.Гендрікс). Феміністські інтерпретації “шлюбного контракту”. Критика “білого” фемінізму з боку “чорних” постколоніальних дослідниць. Постмодерністські та радикальні лесбійські проєкції шлюбу.

Тема 15

**Жінка у просторі раси та гендеру:
“чорний” антирасистський фемінізм**

Постфеміністська концептуалізація раси, класу, гендеру, етнічного, міграційного і фізичного статусу (Р.Моханрам). Проблема ідентичності в сучасних жіночих дослідженнях: постколоніальний фемінізм, діаспорні, расові, етнічні дослідження. Презумпція рівності й відмінності в сучасному постколоніальному фемінізмі.

Чорне жіноче тіло як простір бажання: *подвійний інший* у західній культурі. Раса і сексуальність (П.Колінз, Б.Гукс, Ж.Грант).

Чорна феміністська христологія: “вуменістки” (“Womenists”) і “вуменізм” (womenism). *Чорний* лесбійський християнський фемінізм (О.Лорд).

Тема 16

Філософія Лесбоса

Античні концепції одностатевого кохання: гомосексуалізм і лесбійство, домінація чоловічого. Культурний проект Саффо та його утопічний характер. Міфологеми лесбійства: від амазонок до королеви Христини і Марини Цветаєвої. Лесбійський дискурс у класичній літературі. Лесбіанізм за умовчанням: практики “жіночої дружби” в романах Л.Толстого, Ф.Достоевського.

“Бісексуальна жінка” Л.Зиновьевої-Аннібал.

Філософія Лесбоса: Т. де Лауретіс і Е.Грос. Лесбійська етика С.Гоагленд. Радикальний політичний лесбіанізм: А.Райх, Ж.Мілер, Н.Чодоров, Л.Фадерман, Е.Фергюсон, Ш.Банч, “Лесбійська нація” Дж.Джонстон. Лесбійські колізії в літературі постмодерну. Лесбійське кіно і перформанс.

Тема 17

Концепції жіночого в теоріях нео- і постсексуальності

Сексуальність і теорії культурної нормативності (Г.Рубін). Постсексуальність у просторі громадянського мультикультуралізму. Сексуальність як “особиста справа” і як “суспільна справа” у державах тоталітарного типу. Неосексуальність і queer-ідентичність: Т. де Лауретіс, М.Кляйн, Є.Кософські-Седжвік. Queer-ідентичність як експериментальне бажання. “Альтернативний секс”, “третя стать” і концепція андрогінності. Розмивання гендеру в теоріях кібер-фемінізму.

Тема 18

Жіноча освіта в історії культури

Моделі, цілі та цінності жіночої освіти в античності: кулінарія і рукоділля.

Жінка як спокуса: гетери, гейші, куртизанки та їхні освітні політики.

Жіноче професійне навчання і домашнє виховання за Середньовіччя.

Освіта знаті, городянок і народу в Київській Русі.

“Учені дами” Відродження і Реформації. Теорія жіночої освіти Ж.-Ж.Руссо. Жінки-вчені та громадські діячки: Іпатія, княгиня Ольга, К.Дашкова, О.Колонтай, фігури-символи та “практики повсякденності”.

Історія жіночої освіти в Росії. Дискусії з приводу жіночої освіти в російській культурі ХІХ століття. Жінки-філософи. Боротьба жінок за освітнє право. Теорії гендерної переваги та гендерний аналіз наукових напрацій.

Тема 19

Жінка як економічний суб’єкт: політики виробництва і розподілу

Гендерний принцип професіоналізації в історії культури й застосування жіночої найманої праці. Жіночі цехові об’єднання Середньовіччя. “Пауперизація” суспільства й економічна незахищеність жінок. Економічна теорія К.Маркса та її використання в класичному фемінізмі.

Жінка і сучасні економічні політики: від об’єкта до суб’єкта. Жінка як виробник, споживач або предмет маніпуляцій? Економічний статус жінки в сучасній Україні та гендерні політики професіоналізації. Жінка у бізнесі: гендерні стереотипи масової свідомості.

Тема 20

Жінка і право: від суфражизму до гендерного аналізу законодавства

“Захист прав жінки” М.Волстонкрафт і О. де Гуж на хвилі ліберально-демократичних рухів Заходу. Суфражизм як жіночий суспільний рух “першої хвилі”: боротьба за політичні й виборчі права.

Жіночий рух “другої хвилі” й ідеї соціокультурного егалітаризму. “Друга стаття” С. де Бовуар і “Містика жіночності” Б.Фрідан.

Міжнародне право, спрямоване на викорінення всіх форм дискримінації та насильства стосовно жінок. Гендерний аналіз конституції. Жінки в політиці: рівні права і рівні можливості.

Жіночі права в посттоталітарних суспільствах: політики ідентифікації.

Тема 21

Жінка і церква: гендерний аналіз релігій

Жіночі образи в політеїстичних культурах давнини: багатолика богиня (М.Гімбутас). Монотеїстична церква і дискримінація жіночого.

Статус жінки у християнстві: гендерний аналіз (Д.Кармоді). Жінка та іудаїзм. Мусульманська феміністська теологія.

Жінка в православ’ї та католицизмі. Гендерний аналіз протестантизму. “Нова спіритуальна релігія” в аспекті розвитку екологічної свідомості. Еко-фемінізм і жіноча духовність. Феміністське поклоніння богиням і створення жіночих релігійних ритуалів.

Тема 22

Жіночий рух в Україні: цінності змінюваного світу

Жіночий рух в Україні початку ХІХ століття: практики взаємодопомоги та ліберальних перетворень. Боротьба проти домашнього насильства і проституції: жіночі кризові центри. Жінки-письменниці та громадські діячки: Олена Пчілка, Леся Українка, Христина Алчевська, Марко Вовчок, Ольга Кобилянська. Жіноча освіта в Україні і художня творчість.

Жіночий суспільний рух кінця ХІХ — початку ХХ століть: типологія, перспективи й цінності. Жіночий рух в Україні в контексті світового суспільного жіночого і феміністського руху. Ліберальні цінності та підвищення жіночої самосвідомості в незалежній Україні: жіноче політичне лідерство. Статус жінки в сучасній Україні: політико-правовий і соціоекономічний аспекти. Гендерні політики масової культури та суспільне несвідоме. Концепція гендерної свободи як складова демократичної держави.

Література

- Баллаева Е.А.* Гендерная экспертиза законодательства РФ: репродуктивные права женщины в России. — М., 1998.
- Барт Р.* Избранные работы. Семиотика. Поэтика. — М., 1989.
- Бовуар С. де.* Второй пол. — М.; СПб., 1997.
- Богачевська-Хомяк М.* Білим по білому. Жінки в громадському житті України 1884—1939 рр. — К., 1995.
- Гендерное измерение социальной и политической активности в переходный период. — СПб., 1996.
- Гуревич А.Я.* Категории средневековой культуры. — М., 1972.
- Жак Деррида в Москве. — М., 1993.
- Жеребкіна І.* Женское политическое бессознательное. — М., 1998.
- Жеребкіна І., Жеребкін С.* Метафізика как жанр. — К., 1996.
- Жіночі студії в Україні: Жінка в історії та сьогодні / За ред. Л.Смоляр. — Одеса, 1999.
- Зверева Г.* Формы репрезентации русской истории в учебной литературе 1990-х годов: Опыт гендерного анализа // Пол. Гендер. Культура. — М., 1999. — С. 155–181.
- Іванов В.Вяч.* Очерки по истории семиотики в СССР. — М., 1976.
- Іванов В.Вяч.* Чет и нечет: асимметрия мозга и знаковых систем. — М., 1978.
- Ільїн І.* Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм. — М., 1996.
- Кессиди Х.* От мифа к логосу. — М., 1972.
- Клименкова Т.* Женщина как феномен культуры. — М., 1996.
- Клименкова Т.А.* От феномена к структуре. — М., 1991.
- Кон І.* Лунный свет на заре. Лики и маски однополой любви. — М., 1998.
- Кон І.С.* Сексуальная культура в России. — М., 1997.
- Лавриненко Н.* Женщина: самореализация в семье и обществе (гендерный аспект). — К., 1999.
- Лакан Ж.* Инстанция буквы в бессознательном, или судьба разума после Фрейда. — М., 1997.
- Леви-Стросс К.* Печальные тропики. — М., 1984.
- Лотман Ю.* Женщина в русской культуре XVII в. // Из истории русской культуры: В 5-ти т. — М., 1996. — Т. 4. — С. 204–321.
- Мид М.* Культура и мир детства. — М., 1988.

Нечаева Н.А. Патриархатная и феминистская картина мира: анализ структуры масового сознания // Гендерные тетради. — СПб., 1998. — Вып. 1. — С. 17–43.

Перлз Ф. Внутри и вне помойного ведра. Практикум по гештальттерапии. — СПб., 1995.

Пол. Гендер. Культура. Немецкие и русские исследования. — М., 1999.

Попередження і викорінення насильства щодо жінок. Міжнародне законодавство. — К., 1999.

Попередження і викорінення насильства щодо жінок. Українське законодавство. — К., 1999.

Пушкарева Н.Л. Женщины Древней Руси. — М., 1989.

Пушкарева Н.Л. Частная жизнь русской женщины: невеста, жена, любовница (X — нач. XIX вв.). — М., 1997.

Рассел П. 100 кратких жизнеописаний геев и лесбиянок. — М., 1996.

Ревзин М. Структура языка как моделирующая система. — М., 1978.

Ретина Л.П. От “истории женщин” к социокультурной истории: гендерные исследования и новая картина европейского прошлого // Культура и общество в Средние века — раннее Новое время. — М., 1998.

Русский Эрос, или Философия Любви в России / Под ред. В.Шестакова. — М., 1991.

Смелзер Н. Социология. — М., 1994.

Смоляр Л. Минуте заради майбутнього. Жіночий рух Наддніпрянської України II пол. XX — поч. XX ст. — Одеса, 1998.

Суковата В. “Інше” богослов'я // Людина і світ. — 2004. — № 7. — С. 35–42.

Суковата В. Смерть як “Інший” у візуальних нараціях постмодерну // Філософська думка. — 2003. — № 2. — С. 36–51.

Суковатая В. Гендерное образование и квир-литература на Западе и в России: политики сексуальности как “другого письма” // Практическая философия. — 2004. — № 2. — С. 61–72.

Суковатая В. Женщина как Другой в философской и религиозной утопии: общество и власть // Totalogy—XXI. Постнекласичні дослідження. — К., 2002. — № 7. — С. 279–303.

Суковатая В. Маскулинность на постсоветском пространстве // Человек. — 2004. — № 6. — С. 114–123.

Суковатая В.А. Бизнес-леди: мифы и реальность // Социологические исследования. — 2002. — № 11. — С. 34–49.

Суковатая В.А. Гендерная политика рекламы на постсоветском телевидении // Социологические исследования. — 2004. — № 2. — С. 65–70.

Суковатая В.А. Интернет в социальных политиках и массовом сознании: гендерный анализ // Социология: теория, методы, маркетинг. — 2004. — № 1. — С. 89–103.

Суковатая В.А. Стереотипы предпринимательства в массовом сознании (гендерный анализ) // Социология: теория, методы, маркетинг. — 2001. — № 2. — С. 131–144.

Суковатая В.А. Феминистская теология и гендерные исследования в религии: перспективы новой спиритуальности // Общественные науки и современность. — М., 2002. — № 4. — С. 204–213.

Теория и история феминизма. — Харьков, 1996.

Уэст К., Зиммерман Д. Создание гендера // Гендерные тетради. — СПб., 1997. — Вып. 1. — С. 94–120.

Феминизм. Восток. Запад. Россия. — М., 1993.

Фридан Б. Загадка женственности. — М., 1994.

Фуко М. Воля к истине. — М., 1996.

Хендрикс Х. Как добиться желанной любви. — М., 1995.

Хорни К. Женская психология. — СПб., 1993.

Цивьян Т. Лингвистические основы балканской модели мира. — М., 1990.

Элиаде М. Космос и история. — М., 1987.

Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис. — М., 1996.

Эсперсен О. Философия грамматики. — М., 1958.

Этнические стереотипы женского и мужского поведения. — СПб., 1991.

Спецкурс для студентів-культурологів

“Феміністські концепції в кіно і візуальних мистецтвах: гендерний аналіз естетики”

Мета спецкурсу — ознайомити студентів з естетичними концепціями постмодерну в царині жіночої творчості та феміністських методологій в аналізі традиційних видів мистецтва: живопису, театру, музики, архітектури, кіно, а також із нетрадиційними, перформативними формами жіночого естетичного (чуттєвого) самовираження. Спецкурс викладається в рамках традиційних програм з естетики та історії й теорії культури, проте має філософсько-антропологічний і методологічний характер і призначений як для гуманітарних факультетів, так і для природничо-технічних, де обговорення проблем сучасного кіно, мистецтва, жіночої творчості (тем, які часто залишаються не висвітленими в курсах з теорії й історії культури через брак лекційних годин) зазвичай викликає активний інтерес з боку студентів. Спецкурс поряд із загальноосвітньою і методологічною функціями виконує також суспільно-політичну — як спосіб поширення гендерної інформації, трансформації свідомості у більш толерантному напрямі стосовно жіночих особливостей творчого стилю і специфіки жіночої образності в сучасному світі.

Новизна курсу зумовлена охопленням найсучасніших концепцій мистецтва кінця ХХ століття, зверненням до оригінальних західних текстів, ознайомлення з якими залишається поки обмеженим.

Актуальність курсу пов'язана передусім із загальною демократичною спрямованістю та пропагандою нових цінностей у мистецтві — толерантніших і таких, що відсилають до суб'єкта, а також візуалізують естетику маргінальних верств суспільства, — жінок, дітей, інвалідів, сексуальних меншин, расово зорієнтованих груп населення. Крім того, його культурно-інформаційна насиченість дає змогу студентам використовувати категоріальний інструментарій і стильові прийоми аналізу навколишнього світу, що відповідають ідеям постмодернізму і “жіночої” (гендерно забарвленої) образності.

Тема 1

Фемінізм, гендер, жіночі дослідження і теорія кіно

Історія кіно, етапи його формування і розвитку, жанри та напрями. Національна специфіка кіножанрів. Кіно як предмет дослідження: критика, історія, педагогіка і теорія.

Кінознавство 1970-х: “шлюб” між семіотикою, психоаналізом і фемінізмом. Феміністська епістемологія й альтернативна теорія кіно.

Дослідження кінематографії у гендерному фокусі: жіночі образи на телеекрані. *Жіночий інший* у кіно на перетині раси, класу, влади і гендеру. Пропагування і споживання жіночих образів у кіно. Феміністський аналіз естетичних концепцій та естетичних метанаративів.

Тема 2

Джерела і методологія сучасних досліджень кінематографії

Мова і гендер: теорії знака Ф. де Сосюра і К.Леві-Строса. Актантні моделі В.Проппа. Генеративна граматики, драматичний універсум у концепціях В.Суріо і Д.Юберсфельда. Семіотичні концепції М.Бахтіна, Ю.Лотмана, Б.Метца.

Класичний психоаналіз З.Фрейда і його критика у фемінізмі. Теорії жіночої сексуальності та “винахід істерії” (Ж.Лакан). Проблеми ідентичності у феміністському психоаналізі: Дж.Батлер, К.Горні, Л.Ірігарей, Е.Сіксу, Н.Чодоров, Ю.Крістева, К.Мілет.

Екзистенціалізм і теорія суб’єктивності. Жіночий суб’єкт як *інший*. Політичні, філософські, епістемологічні та естетичні репрезентації *іншого* в естетиці та візуальних мистецтвах. Специфіка *жіночого* в музиці, живопису, хореографії, театрі.

Тема 3

Естетичні категорії у фокусі досліджень кінематографії

Класичні естетичні категорії у просторі кінокритики: міра, гармонія, пропорція, ритм, симетрія; прекрасне і потворне; комічне і трагічне; піднесення і нище, смак, судження, оцінка, ідеал.

Поняття жанру як літературного письма. Сюжет, інтрига, конфлікт, колізія, мотив і риторичні фігури в кіно. М.Фуко про політику влади і сексуальності: жанр як пошук насолоди. Р.Барт: еротичний жанр. Т. де Лауретіс: queer-теорія на телеекрані.

Гендерний аналіз кіноконцепцій: естетика як політика. Гендерна естетика соціалізму в радянській і пострадянській свідомості.

Тема 4

Методологія і філософія досліджень кінематографії як сучасної академічної дисципліни

Семіотичні конструкції кінокодів: інструментарій аналізу. Методологія досліджень авторства, стилю, глядацьких установок і модусів вираження.

Теорія дискурсів і принцип деконструкції в кіно. Кіноколаж і візуальні цитації.

Наратологія: мімесис і дієгесис. Текстуальні стратегії й аналіз функцій. Епістемологічні умови кіноантропології: катарсис як результат.

Теорія перформансу. Локутивні акти в мові. Психодрама. Жіночі перформативні практики у візуальних мистецтвах і як спосіб ідентифікації.

Мова і суб'єктивність. Драматургія кіно та імітаційні техніки. Queer-теорія і трансформація жанрів. “Третя стаття” і андрогінний ідеал на сцені та екрані.

Тема 5

Технології гендеру в кіно

Моделювання гендеру в кіно: жінка як об'єкт і “чоловічий вуаеризм” стосовно жіночого тіла (Лаура Малвей). Садомазохістський ритуал і формули патріархату: зброя=фалос=влада.

Феміністський аналіз Хічкока і фільмів жахів: візуалізація *жіночого іншого* як чужого, жах і *архаїчна мати*. Комплекс кастрації, страх смерті та жіночої сексуальності: жінка-монстр. Архаїчне коріння незайманості і табу на жіночу кров. Конструювання “жіночої самотності” в кіно. Жінка-жертва і жінка-“нишпорка”, жінки-вампіри, мисливиці та жінки-убивці.

Тема 6

Специфіка жіночого кіно

Етапи розвитку жіночої кінокритики. Феміністська документалістика. Феміністська естетика постмодерну: Рубі Райх, Анна Каплан, Барбара Квід.

Жіночі образи на телеекрані: французька комедія, “чорний” американський детектив, fiction і fantasy. Жінки-відьми, весталки і жінки-янголи. Радянські кінопопеї та соцреалізм: робітниця і селянка. Латиноамериканські серіали: на перетині раси, гендеру і класу. “Чорна” постмодерністська естетика: Бел Гукс, Патрісія Колінз. Пострадянські концепції кіно. Сучасне українське кіно.

Тема 7

Жінка як суб'єкт творчості

Жінка-творець і концепція жіночої творчості. Гендерні аспекти жіночого професіоналізму в кіно, літературі, мистецтві, на телебаченні, умови жіночої творчої самореалізації. Жінки-режисери і жінки-моделі: від об'єкта спостереження до творчого лідерства.

Лесбійське кіно і лесбійська естетика в гетеросексуальних проєктах.

Гомосексуальний еротизм у візуальних мистецтвах постмодерну.

Чоловіки в жіночому кіно. Проблеми гендерного авторства в аспекті феміністської теорії та критики.

Гендерна специфіка українських кінопрезентацій і стильових особливостей української естетики.

Література

Lauretis T. de. Alise Doesn't: Feminism, Semiotics, Cinema. — Bloomington, 1984.

Lauretis T. de. Technologies of Gender. Essays on Theory, Film and Fiction. — S.I., 1987.

Loorde A. This Bridge Called My Back: Writings by Radical Women of Color. — N.Y., 1983.

Кшнар Паскаль. Страх и секс. — М., 1999.

Кон И. Лунный свет на заре: Лики и маски однополой любви. — М., 1998.

Лакан Ж. Инстанция буквы в бессознательном, или Судьба разума после Фрейда. — М., 1997.

Пави П. Словари театра. — М., 1991.

Рассел П. 100 кратких жизнеописаний геев и лесбиянок. — М., 1996.

Суковата В.А. Смерть як “Інший” у візуальних нараціях постмодерну // Філософська думка. — 2003. — № 2. — С. 35–51.

Суковатая В. Гендер, раса и сексуальность в культурной геополитике: антропология Другого // Вестник Харьковского национального университета. — 2004. — № 615. — С. 161–165.

Суковатая В.А. Агенты Малдер и Купер против Джоди Фостер: Фобия Другого как мужская истерия // Гендерные исследования. — 2003. — № 9. — С. 277–285.

Курс лекцій

“Образи кохання у світовій культурі: гендерний аналіз національних філософій шлюбу і сексуальності”

Цей курс має двоякий характер за своїми цілями: культурологічний (філософсько-етичний) і гендерно-освітній. Виходячи з цього моделюється структура курсу і його зміст. Ідеться, з одного боку, про залучення значного обсягу матеріалу з історії культури, що дає змогу простежити типологію розвитку концепцій кохання, статі, бажання, сексуальності та шлюбу, а також тісно пов'язаних з ними етико-естетичних ідеалів жіночої й чоловічої краси, які зумовили зміст категорій прекрасного і потворного, піднесеного і нищого, грації, гармонії, досконалості в різні епохи. З іншого боку, пропонується гендерний аналіз цих концепцій із позицій деконструкції гендерних стереотипів кохання, шлюбу, сексуальності, а також компаративістська характеристика парадигм кохання в різних картинах світу в аспекті репрезентованості в них гендерної ієрархії цінностей.

Використання гендерного аналізу і феміністської деконструкції на матеріалі історико-культурних і філософсько-антропологічних сюжетів і тем зумовлює новизну й актуальність курсу в системі сучасної вищої освіти за умов розбудови демократичного суспільства, що актуалізує завдання не лише передання знань, а й вироблення ціннісних орієнтирів, психо-емоційних ресурсів особистісного розвитку, а також навичок рефлексування й адекватного екзистенціального реагування в ситуаціях життєвих виборів у контексті розвитку суспільної толерантності.

Тема 1

Гендерний аналіз проблематики кохання у світовій культурі

Різноманітні погляди на проблему кохання: кохання як біологічне явище; як психоемоційний феномен; як етична і філософська категорія; кохання як пізнання Бога. Образи кохання у світовому мистецтві та літературі.

Сучасні соціально-статеві відносини і стереотип *жіночого*. Принципово новий підхід до аксіології кохання і проблеми *жіночого* у фемінізмі.

Тема 2

Архаїчний світ: жіноче як сакральне

Фольклорний епос як насильство: кохання-потреба і кохання-жертва.

Міфологічна сакралізація любовного акту. Ритуальні ініціації і проблема матріархатного ідеалу. Гендерний аналіз хтонічного дискурсу *жіночого*.

Шлюб через “викрадання”. Соціологія гендерних відносин в архаїці. Шлюб: “чужий” у сім’ї. “Дім у лісі” та “дружина на весіллі чоловіка” (В.Пропп) у сучасній мас-медійній міфології.

Тема 3

Філософії кохання у світовій культурі

Філософія кохання у Давній Індії та соціально-релігійний статус жінки. Магічна природа кохання. Концепції кохання і шлюбу в “Кама-сутрі” і Тантра-йозі.

Еротичний символізм у культурах Шумеру та Давнього Єгипту.

Взаємопроникнення Инь і Ян у китайській філософії, цінність гармонії.

Атрибуція якостей *жіночого* в африканських культурах. Статус жінки в традиційному африканському суспільстві.

Ейдоси кохання в германо-скандинавській міфології. Еротичні зв’язки між богами й людьми, концепція надлюдини: кохання як влада й ідея первородства.

Гендерний аналіз шлюбних ритуалів у традиційній культурі індіанців Центральної Америки.

Кохання та Ерос в арабській філософії та поезії.

Статус жінки в іудаїзмі та моральний зміст шлюбу.

Тема 4

Еволюція ейдосів кохання в античності: досвід структурного аналізу

Кохання та Ерос у давньогрецькій міфології. Платонівський Андрогін і його сучасні інтерпретації. Мішель Фуко про філософію влади та сексуальності за часів античності.

Гендерний аналіз грецької та римської літератури: Кохання-Уранія і Кохання-Пандея. Соціальні парадигми Людуса, Сторге, Прагми, Філії, Агапе та Еросу.

Три іпостасі *жіночого* в давньоримському суспільстві: гетера, матрона, весталка.

Тема 5

Гендерний аналіз парадигм кохання за часів Середньовіччя та Відродження

Гендер і моральний ідеал Середньовіччя. Демонологізація сексуальності.

Кохання в ученнях Отців Церкви. Еротична література Відродження і критика гендерних стереотипів. Ренесансні трактати про жіночу вроду. Образи “великих коханців” (Дон Жуан, Казанова) і компенсаторні функції сексу.

Тема 6

Феноменологія кохання у Новий час

Статус кохання в теоцентричній та антропоцентричній моделях світу. Гендер європейського Бароко і дискурс сексуальності в “галантному столітті”. Незайманість як морально-філософська проблема. Жінка в літературі та мистецтві ХІХ століття: “істерія” й “уявлюване”. Жанр жіночої літературної автобіографії. Критика “жіночого письма”.

Тема 7

Російський Ерос: історія сексуальності та філософія кохання

Фольклорні образи жінок: “жінка-велетень” і “викрадена наречена”. Соціально-економічні теорії шлюбу. Історія сексуальності в Росії: структурний аналіз.

Джерела жіночого руху і видатні жінки Росії (К.Дашкова, Н.Дурова).

Ідеологія *жіночого* у творчості поетів і письменників ХІХ століття.

Метафізика статі і кохання в концепціях М.Бердяєва, В.Соловйова, П.Флоренського, В.Розанова, Л.Карсавіна. Софійність кохання.

Тема 8

Кохання і концепція жіночого в українській картині світу

Соціально-економічний статус жінки в українській культурі.

Феномен козацтва і його вплив на розуміння *жіночого*. Філософія статі в українській барочній філософії.

Образ жінки і концепція *жіночого* в поемах Тараса Шевченка: на перетині нації та гендеру.

“Сильні жінки” української літератури: Леся Українка та Ольга Кобилянська.

Гендерні аспекти в поезії Ліни Костенко та Оксани Забужко.

Сучасний український жіночий рух. Образи жінок у сучасній українській літературі.

Тема 9

Аксіологія кохання в національних картинах світу сучасної цивілізації

Засоби масової комунікації у формуванні національних стереотипів кохання, шлюбу і сексуальних.

Типологія кохання в європейських картинах світу (Ф.Стендаль, Л.Толстой). Ритуалізація гендерних стереотипів і тоталітарної моралі. Амери-

канська сім'я: “мама і яблучний пиріг”. Ідеї “вільного кохання” і “шведської сім'ї” у ХХ столітті. “Французьке кохання”: романтизація поза законністю.

Тема 10

Кохання як свобода і насолода

Психоаналітичні концепції кохання і шлюбу. Ерос і Танатос у філософії З.Фрейда. Архетипи *жіночого* і *чоловічого* в концепції К.Г.Юнга. Сексуальність і тоталітаризм (В.Райх). Ерос і цивілізація (Г.Маркузе). Е.Фром: Кохання як вільна творчість.

Кохання і тілесні психотерапії. Кохання і свавілля: Ф.Достоевський і екзистенціалісти (Ж.-П.Сартр, А.Камю).

Філософія еротизму маркіза де Сада в концепціях Р.Барта, Г.Бодріяра і Ж.Батая.

Тема 11

Концепції кохання, шлюбу і сексуальності у фемінізмі та постфемінізмі

Феміністська критика Фрейда і концепції жіночої сексуальності. Функції *іншого* в структурі жіночого еротизму. Жак Лакан і постлаканівський психоаналіз: кохання у феміністському літературному критицизмі та практиках візуального мистецтва. Лесбійські практики кохання і *queer-епістемологія*. Критика тоталітарного шлюбу й інституту материнства в радикальному фемінізмі.

Кохання і феміністські утопії. Образ кохання в ситуації постмодерну: полілог замість монологу.

Література

- Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии. — М., 1995.
Бовуар С. де. Второй пол. — М.; СПб., 1997.
Горні К. Страх перед жінкою. Спостереження щодо специфіки страху чоловіків і жінок перед протилежною статтю // Гендер і фемінність. — 2003. — № 27. — С. 6–24.
Ильин И.П. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм. — М., 1996.
Киншенкова Т.А. Женщина как феномен культуры. — М., 1996.
Кон И. Лунный свет на заре. Лики и маски однополой любви. — М., 1998.
Лакан Ж. Инстанция буквы в бессознательном, или Судьба разума после Фрейда. — М., 1997.
Мид М. Культура и мир детства. — М., 1998.
Райх В. Психология масс и фашизм. — СПб., 1997.
Секс и эротика в русской традиционной культуре. — М., 1996.
Суковата В. “Інше” богослів'я // Людина і світ. — 2004. — № 7. — С. 35–42.
Суковата В. Смерть як “Інший” у візуальних нараціях постмодерну // Філософська думка. — 2003. — № 2. — С. 35–51.
Суковата В. Феміністська теологія в системі гуманітарного знання // Філософська думка. — 2000. — № 6. — С. 85–102.

Суковата В. Гендерное образование и квин-литература на Западе и в России: политики сексуальности как “другого письма” // Практическая философия. — 2004. — № 2. — С. 61–72.

Суковата В. Женщина как Другой в философской и религиозной утопии: общество и власть // Totalogy—XXI. — К., 2002. — № 7. — С. 279–303.

Суковата В. Квин-сексуальность в западной и (пост)советской академии // Гендерные исследования. — 2003. — № 10. — С. 293–300.

Суковата В. Маскулинность на постсоветском пространстве // Человек. — 2004. — № 6. — С. 114–123.

Суковата В. Раса, гендер и сексуальность как ценности гражданского общества: взгляд из Украины // Гендерные исследования. — 2003. — № 9. — С. 300–307.

Суковата В. Что значит быть еврейской американской женщиной // Гендерные исследования. — 2003. — № 10. — С. 290–293.

Фуко М. Воля к истине. — СПб., 1998.

Фуко М. Забота о себе. — К.; М., 1998.

Хорни К. Собрание сочинений: В 3-х т. — М., 1997.

Энгельштейн Л. Ключи счастья. Секс и поиски обновления России на рубеже XIX — XX вв. — М., 1996.